

Вежбе 4 - нити, искључивост

Радован Туровић

Конкурентност

Конкурентност

- ▶ Настала као механизам за оптимизацију употребе процесора.
- ▶ Изузетно је актуелна јер омогућава:
 - ▶ Једноставнију реализацију функционално независних делова програма (нпр. главни програм и позадинске функције).
 - ▶ Боље и равномерније искоришћење процесора (уместо да процесор чека неки процес, може да извршава неки други процес за то време).

Циљ конкурентности

- ▶ **Потенцијално** убрзање извршавања програма коришћењем више језгара/процесора (уместо да један процесор сабира милион елемената, боље да 4 процесора сабирају по 250 000 елемената).
- ▶ **Идеално** се сви задаци дешавају *истовремено* чиме се максимално смањује време извршавања програма.

Конкурентно програмирање

- ▶ На овим вежбама ћемо говорити о конкурентном програмирању употребом:
 - ▶ Нити
 - ▶ Критичних секција

Нити (енг. *threads*)

Нити (енг. *threads*)

- ▶ У оперативном систему нити представљају:
 - ▶ **токове извршавања, тј. функције програмског кода** (који се преплићу на процесору)
 - ▶ чине основу распоређивања (енг. *scheduling entity*)

Извршавање програма

- ▶ Сваки програм има бар једну нит (ток извршавања) насталу од функције `main()`.
- ▶ Програм који се састоји само од једне нити се назива **секвенцијални** програм.
- ▶ Програм који се састоји од више (од једне) нити се назива **конкурентни** програм.

Секвенцијално наспрам конкурентног извршења

Sequential

Time →

Concurrent (one core)

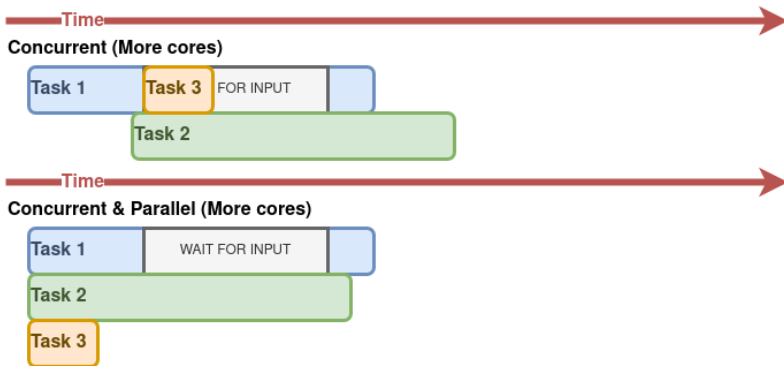

Time →

Concurrent (More cores)

Идеал извршења: паралелизам

Од чега настају нити?

- ▶ Нити настају од функција.
- ▶ Свака нит када се ствара крене да извршава “свој” код, тј. тело некакве функције која је прослеђена конструктору нити (`std::thread`).

```
int main()
```

- ▶ Улазна тачка (енг. *entry point*) програма, тј. почетак корисничког дела програма је функција `main()`.
- ▶ Завршетак корисничког дела програма наступа када се заврши функција `main()`.
- ▶ *Ово важи како за секвенцијални тако и за конкурентни програм!*
- ▶ Из претходног следи...

int main() НИТ

- ▶ Ова нит је нарочитно битна!
- ▶ Програм траје колико и `main()`.
- ▶ Када се заврши `main()`, завршава се и цео програм, што подразумева прекидање свих нити процеса.
- ▶ Осим тога, `main()` нит је као и све друге нити.

`std::thread`

std::thread

- ▶ Служи за стварање нити (тока извршавања).
- ▶ Када се створи нит, објекат класе `std::thread` је у стању *'joinable'* (показује на ток извршавања). Ово значи да је нит кренула да се извршава.
- ▶ Нит се преводи из стања *'joinable'* операцијама:
 - ▶ `join()`
 - ▶ `detach()`
- ▶ Уколико се нит **не преведе** из стања *'joinable'* неком од наведених метода, добија се грешка:
`Terminate called without an active exception.`
`Core dumped.`

Пример: Здравко нит

```
void zdravo() {  
    cout << "Zdravo Sveto!" << endl;  
}
```

```
void zdravko_primer() {  
    thread nit(zdravo);  
    nit.join();  
}
```


join() или detach()?

- ▶ Операција join() **блокира нит позиваоца** док се нит на којој је операција join() позвана не заврши.
 - ▶ Користи се када нит main() *чека* резултат рада нити које је створио.
- ▶ Операција detach() **раздваја нит позиваоца** од нити на којој је операција detach() позвана, тако да нит позивалац не чека да се заврши нит на којој је позвана операција detach().

Пример: Висина - откачена нит

```
void visina_primer(thread &nit) {  
    nit = thread([]()->void {  
        int v;  
        cout << "Unesite svoju visinu u [cm]: ";  
        cin >> v;  
        cout << "Vasa visina je " << v << "cm." << endl;  
    });  
    nit.detach();  
}
```

Аргументи и повратна вредност

- ▶ За нит насталу од функције `f()`:
 - ▶ При стварању, нити се морају проследити аргументи по истим правилима као да се позива обична C++ функција `f()`.
 - ▶ Вредности свих аргумената нити се при стварању копирају у контекст нити.
 - ▶ Повратна вредност функције `f()` се занемарује (увек је `void`).

Пример: аргументи нити

```
void zbir(int a, int b, int &rez) {  
    rez = a + b;  
}
```

```
void argumenti_niti() {  
    int rezultat = -420;  
    thread nit(zbir, 2, 7, ref(rezultat));  
    nit.join();  
    cout << "Rezultat sabiranja: " << rezultat << endl;  
}
```

Конкурентност
○○○○

Нити (енг. *threads*)
○○○○○○○○

`std::thread`
○○○○○○○

Међусобна искључивост
●○○○○○○

`std::mutex`
○○○○○○○○○○○○○○

Међусобна искључивост

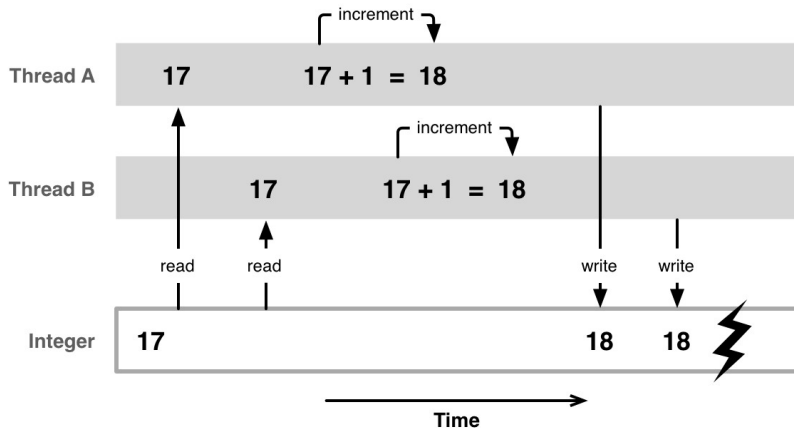
Међусобна искључивост

- ▶ Међусобно искључиво приступање нити **заједничким/дељеним ресурсима** је неопходно да би се заштитила конзистентност тих ресурса.
 - ▶ Шта је то **ресурс** у (конкурентном) програму?
 - ▶ Шта значи **заједнички/дељени** ресурс?
 - ▶ Шта значи бити **конзистентан**?
- ▶ Конзистентност се нарушава стихијским приступањем дељеним ресурсима (долази до “стања тркања”).

Стање тркања (енг. *race-condition*)

- ▶ Када две (или више) нити истовремено приступају незаштићеном дељеном ресурсу:
 - ▶ Оне се тркају (енг. *race*) која ће пре да приступи ресурсу.
 - ▶ Отуда назив: *race-condition*.
 - ▶ Последица: резултат извршавања неочекивано зависи од редоследа догађаја (приступа), односно тога *ко је победио у трци*.
 - ▶ То значи да је наш детерминистички програм управо постао **не**-детерминистички.

Стање тркања (енг. *race-condition*)

Пример: тркање

```
#define ITER_NO 100000000
void trkanje_primer() {
    int brojac = 0;
    thread nit1([&brojac]() {
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) brojac++;});
    thread nit2([&brojac]() {
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) brojac--;});
    nit1.join();
    nit2.join();
    cout << brojac << endl;
}
```

Исправан програм

- ▶ Да би конкурентни програм био **исправан** сви приступи **дељеним променљивама** морају бити **ексклузивни и (по потреби) синхронизовани**.
- ▶ Ексклузивност се постиже забраном **истовременог** приступа дељеном ресурсу од стране више нити.
- ▶ Синхронизација се постиже успостављањем **унапред одређеног редоследа приступа** нити дељеном ресурсу.

Пример: ексклузивност

```
void ekskluzivnost_primer() {  
    int brojac = 0;  
    mutex e;  
    thread nit1([&brojac, &e]() {  
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) {  
            e.lock(); brojac++; e.unlock();}});  
    thread nit2([&brojac, &e]() {  
        for (int i = 0; i < ITER_NO; i++) {  
            e.lock(); brojac--; e.unlock();}});  
    nit1.join();  
    nit2.join();  
    cout << brojac << endl;  
}
```

Конкурентност
○○○○

Нити (енг. *threads*)
○○○○○○○○

`std::thread`
○○○○○○○

Међусобна искључивост
○○○○○○○

`std::mutex`
●○○○○○○○○○○○○

`std::mutex`

std::mutex

- ▶ Примитива која обезбеђује међусобну искључивост.
- ▶ На енглеском *MUTual EXclusion* - отуда назив класе.
- ▶ Незаобилазан концепт у конкурентном програмирању.
- ▶ Да би се користила класа std::mutex потребно је укључивање заглавља <mutex>.

std::mutex

- ▶ Нуди операције:
 - ▶ lock()
 - ▶ unlock()
- ▶ Треба **избегавати** директно коришћење ових операција!
 - ▶ Нису сигурне у случају изузетка (енг. *exception safe*).
- ▶ Треба пазити код коришћења више објеката класе std::mutex у програму.
- ▶ Могуће је изазивање мртве петље (енг. *deadlock*)!

std::mutex

- ▶ **Објекте класе std::mutex је ЗАБРАЊЕНО копирати..**
- ▶ Чак и да је то могуће, програм семантички не би био исправан јер би нити закључавале различите пропуснице (копије) уместо јединствене пропуснице (оригинала).
- ▶ Нови стандард пружа могућност да се компајлеру експлицитно забрани да створи неке од метода које се подразумевано аутоматски генеришу (нпр. конструктор или оператор доделе).

std::mutex

```
class mutex {  
  
    . . .  
  
    mutex(const mutex&) = delete;  
  
    . . .  
  
}
```


Пример: пропуштеница

```
mutex m;  
void f() { // napraviti 2 niti od funkcije f  
    int * veliki_niz;  
    try {  
        m.lock();  
        veliki_niz = new int[1000000000000];  
        m.unlock();  
    } catch (const bad_alloc& e) {  
        cout << "Alokacija memorije neuspesna!: ";  
        cout << e.what() << endl;  
    }  
}
```

std::unique_lock

- ▶ Служи за “закључавање” објекта класе `std::mutex`.
- ▶ Шаблонска (енг. *template*) класа.
 - ▶ Параметар шаблона за наше задатке ће бити класа `std::mutex`.
- ▶ Конструктору се као аргумент преноси референца на објекат класе `std::mutex` који треба закључати.
 - ▶ пример:
 - ▶ `unique_lock<mutex> ul(m);` за `mutex m`;

`std::unique_lock`

- ▶ Обезбеђује “аутоматско” ослобађање објекта класе `std::mutex` (у деструктору) када објекат класе заврши свој животни век.
- ▶ Омогућује привремено отпуштање пропуснице (операција `unlock()`), што се може користити ради отпуштања пропуснице ради испуњења услова чекања или повременог отпуштања пропуснице ради спречавања “изгладњивања” нити.

Критична секција

- ▶ Критична секција је део кода у којем се приступа дељеном ресурсу.
- ▶ Критична секција треба да је **што краћа!**
 - ▶ У њој долази до **серијализације извршавања** нити!
- ▶ Улаз у и излаз из критичне секције се штити механизмом за синхронизацију (`std::mutex`).

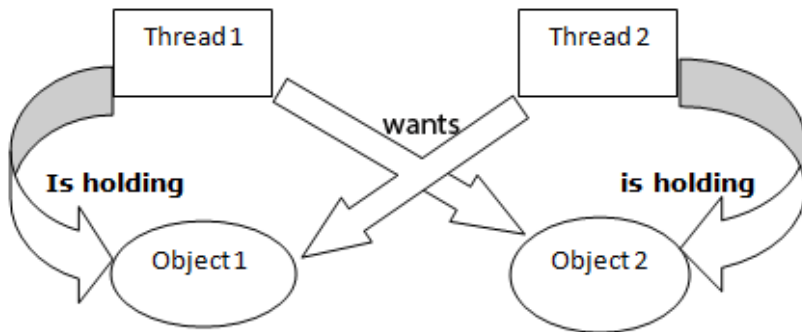
Критична секција (КС)

```
void visina() {  
    int v;  
    m.lock(); // zakljucavanje propusnice za iostream  
    // ulazak u KS (pocetak koriscenja resursa - iostream)  
    cout << "Koliko ste visoki [cm]?" << endl;  
    cin >> v;  
    cout << "Vasa visina je " << v << " cm." << endl;  
    // izlazak iz KS (kraj koriscenja resursa - iostream)  
    m.unlock(); // oslobadjamo pristup deljenom resursu  
}
```

Мртва петља (енг. *deadlock*)

- ▶ Мора се пазити како се формирају критичне секције!
- ▶ У случају коришћења више од једне пропуснице у програму, могуће је изазивање мртве петље.
- ▶ Најбоља пракса је да уколико има више пропусница у програму, критичне секције тих пропусница буду раздвојене.

Мртва петља (енг. *deadlock*)

Класа омотач око дељене променљиве

- ▶ Добра пракса је да се као дељене променљиве користе објекти класа које:
 - ▶ енкапсулирају атрибуте,
 - ▶ укључују и објекте за синхронизацију (`std::mutex`) и
 - ▶ приступ атрибутима обезбеђују преко **ексклузивних и синхронизованих** метода.